

Bedräglig homeopatisk ”forskning”

Sven Ove Hansson, professor i filosofi, berättar om hur en ”fuskstudie” lyckades hamna i en ansedd medicinsk tidskrift.

I SITT DECEMBERNUMMER 2020 publicerade den ansedda medicinska tidskriften *The Oncologist* en artikel om en undersökning som genomförts i Österrike. Författarna påstår sig ha visat att homeopatisk tilläggsbehandling var till stor nytta för patienter med svår lungcancer.

Allt verkade vara i sin ordning. Undersökningen var randomiserad och blindad. Man hade alltså låtit slumpen avgöra vem som skulle få homeopatisk medicin och patienterna visste inte om de fick placebo eller ett homeopatiskt preparat. De som fick homeopatisk behandling levde

avsevärt längre än placebogrupperna och de rapporterade dessutom avsevärt bättre livskvalitet.

Men kunde detta verkligen stämma? Efter att artikeln publicerats upptäckte några forskare egendomligheter i dess data. Detta ledde till mer grundliga granskningar, där man fann märkliga mönster som inte rimligen kan förklaras av något annat än medveten manipulation av studiens data.

Feldaterat protokoll

För att försvåra forskningsfusk kräver många medicinska tidskrifter att undersökningsprotokollen för kliniska prövningar ska ha registrerats i förväg i särskilda offentliga register (till exempel ClinicalTrials.gov). Avsikten med detta är att forskarna inte i det fördolda ska kunna ändra studiens ursprungliga upplägg.

Granskarna upptäckte något mycket märkligt i det till synes första registrerade dokumentet om homeopatistudien. Dokumentet var daterat 2011, men den statistiska programvara som man uppgav att man skulle använda blev tillgänglig först sex år senare. Dessutom innehöll referenslistan flera artiklar som inte var publicerade på dokumentets datum. Närmare efterforskningar visade att detta dokument, trots sin datering till 2011, skickades in till registret först år 2019, två månader efter att datainsamlingen hade avslutats.

Uteslutna patienter

Kan detta ha någon betydelse? Ja, i högsta grad. Genom att feldatera dokumentet kunde man ge intrycket att man helt och hållet följde en ursprunglig plan. I den publicera-

de artikeln finns en lista på tjugotvå sjukdomar. Patienter som utöver lungcancer hade en av dessa sjukdomar (bland annat njursjukdom, leversjukdom och kranskärslssjukdom) uteslöts i efterhand ur studien. Många andra sjukdomar (till exempel diabetes, högt blodtryck och tarmbesvär) fanns inte med på listan. Det finns ingen förklaring till varför vissa men inte andra sjukdomar ledde till uteslutning från undersökningen.

Om man hade bestämt i förväg vilka sjukdomar som skulle uteslutas, så skulle detta inte ha behövt vara en katastrof. Men i det här fallet gjordes urvalet av allt att döma efter att resultaten var kända, och skrevs därefter in i ett feldaterat dokument för att det skulle se ut som om urvalet var gjort i förväg. Om man gör sådana uteslutningar i efterhand kan det gå till ungefär så här:

”Jaha, den enda patienten med grön starr fick det homeopatiska preparatet. Hon mår väldigt dåligt och dog tidigt. Då får grön starr vara ett uteslutningskriterium. Det var två som hade kronisk urinvägssjukdom. Bägge fick placebo och dog tidigt. Så personer med den sjukdomen låter vi vara kvar. Och sen har vi två patienter med reumatism. Den ena fick homeopatisk medicin och den andra placebo. Den som fick placebo klarade sig sämre än den som fick homeopatisk medicin, så den sjukdomen ska inte uteslutas...”

Låter detta osannolikt? Möjligen, men det är svårt att finna någon annan förklaring till de dokumenterade anomalierna kring uteslutningen av patienter från denna undersökning.

Livskvalitet

Artikeln rapporterar stora skillnader i livskvalitet mellan de båda grupperna. De som fått ett homeopatiskt preparat uppges ha mått mycket bättre än de som fått placebo. Men en noggrann analys av data visar på stora egendomligheter även här. Homeopatigruppen uppgavs ha rapporterat mycket högre livskvalitet än genomsnittet för den österrikiska befolkningen. Detta förefaller osannolikt för personer med svår lungcancer.

Uppgifterna om livskvalitet hos homeopatigruppen är också egendomliga på ett annat sätt. Det finns inget samband med överlevnadstid och uppgiven livskvalitet hos dem som fått det homeopatiska preparatet. Inom placebogruppen finns det däremot ett tydligt samband mellan kort överlevnad och låg livskvalitet. Det är vad man skulle förvänta sig i båda grupperna.

Allt detta gör det svårt att tro att de ifyllda frågeformulär som tillskrivs homeopatigruppen är autentiska.

Slutsats

Det är förstås ett misslyckande att de svåra problemen med denna artikel inte upptäcktes förrän efter publicering. Att de alls upptäcktes kan tänkas bero på att de redovisade resultaten är så osannolika att de inspirerade till kritiska granskningar. Man kan undra vad som hade hänt om det inte hade handlat om ett homeopatiskt preparat utan om ett nytt läkemedel med en mer rimlig verkningsmekanism. Skulle en fuskstudie av det här slaget då ha blivit avslöjad? 🗨️

Sven Ove Hansson

Källa

Norbert Aust och Viktor Weisshäupl. "Homeopathy Research Hits New Low". *Skeptical Inquirer* 47(3): 41-48, 2023.